

Ο Τεύκρος Μιχαηλίδης σπούδασε μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Pierre et Marie Curie (Paris VI) από όπου, το 1980, έλαβε και το διδακτορικό του στην Αλγεβρική Θεωρία Αριθμών. Από το 1981 εργάζεται ως καθηγητής Μαθηματικών στη Μέση Εκπαίδευση. Έχει γράψει διδακτικά εγχειρίδια Μαθηματικών και Πληροφορικής για την Μέση Εκπαίδευση καθώς και πληθώρα άρθρων. Κατά καιρούς συνεργάστηκε με τις εφημερίδες «Τα Νέα», «Καθημερινή», «Εξπρές» και «Βραδινή».

Έχει μεταφράσει 14 βιβλία σχετικά με τα Μαθηματικά, από τα Αγγλικά και τα Γαλλικά, μεταξύ των οποίων τα πολύ γνωστά «Το θεώρημα του παπαγάλου» και «Τ' άστρα της Βερενίκης». Από τις εκδόσεις «Πόλις» κυκλοφορεί το βιβλίο του "Μαθηματικά επίκαιρα – Συνειρμοί διαβάζοντας την εφημερίδα".

Στον Άγιο Νικόλαο θα έρθει το Σάββατο 18 Μαρτίου, όπου στην εκδήλωση βράβευσης που διοργανώνει η Μαθηματικής Εταιρείας Λασιθίου θα παρουσιάσει το θέμα «Από τον Αισχύλο στους μεταμοντέρνους: μαθηματική λογοτεχνία».

Με την ευκαιρία της εκδήλωσης είχαμε με τον κ Μιχαηλίδη την παρακάτω συζήτηση.

Λ.Σ.

Τεύκρος από το όνομα του ιδρυτή της Σαλαμίνας στην Κύπρο, τον αδελφό του Αίαντα;

Τ.Μ.

Ακριβώς! Δεινός τοξότης και άξιος πολεμιστής, έλαβε μέρος μαζί με τον αδελφό του στην εκστρατεία της Τροίας. Σύμφωνα με το μύθο ο Αίας κατελήφθη από μανία και αυτοκτόνησε. Έτσι ο Τεύκρος επέστρεψε μόνος του στην Σαλαμίνα κάτι που εξόργισε τον Τελαμόνα ο οποίος τον έδιωξε. Και τότε ο Απόλλων του έδωσε την εντολή να πάει στην Κύπρο («...ες γην εναλίαν Κύπρον ου μ' εθέσπισεν οικείν Απόλλων...») και να χτίσει μια νέα Σαλαμίνα.

Λ.Σ.

Πώς λειτουργεί στη ζωή σας αυτό το πολύ ωραίο, αλλά καθόλου συνηθισμένο, αρχαίο όνομα;

T.M.

Στην Κύπρο, απ' όπου κατάγομαι, το όνομα είναι αρκετά συνηθισμένο. Στην Ελλάδα ωστόσο μου έχει δημιουργήσει αρκετές γραφειοκρατικού τύπου δυσκολίες (πιστοποιητικά που βγαίνουν λανθασμένα, υπάλληλοι που δεν ξεχωρίζουν το επίθετο από το όνομά μου κλπ.). Από την άλλη, επειδή το όνομά μου ήταν παράξενο οι περισσότεροι δάσκαλοι στο σχολείο με φώναζαν με το μικρό μου, κάτι που με ευχαριστούσε ιδιαίτερα.

Λ.Σ.

Με την ευκαιρία, χρησιμοποιείτε την μαθηματική φρασεολογία του Ευκλείδη στις διδασκαλίες σας; Φράσεις όπως «ένθεν κι ένθεν», «όπερ έδει δείξει», «εντός κι επί τ' αυτά», «εκατέρωθεν» κλπ; Πιστεύετε ότι συμβάλλουμε έτσι στην διεύρυνση του γλωσσικού ορίζοντα των μαθητών αποδίδοντας και κάποια τιμή σ' αυτούς τους γίγαντες πάνω στις πλάτες των οποίων πατάμε ή ότι κάτι τέτοιο αποτελεί μια προσκόλληση στον τύπο και επί της ουσίας δεν λειτουργεί δημιουργώντας επιπλέον δυσχέρειες στη διδασκαλία των Μαθηματικών στους σημερινούς μαθητές;

T.M.

Πιστεύω πως η επιστημονική ορολογία πρέπει να παγιώνεται και να μην ακολουθεί την εξέλιξη της γλώσσας. Άλλωστε σε μερικές περιπτώσεις η ορολογία του Ευκλείδη είναι αναντικατάστατη. Η σύγχρονη νεοελληνική γλώσσα μόνο περιφραστικά μπορεί να αποδώσει λέξεις όπως το «εκατέρωθεν» για παράδειγμα. Συχνά, όταν μου δίνεται η ευκαιρία διαβάζω στους μαθητές μου μερικά αποσπάσματα του Ευκλείδη ή του Αρχιμήδη από το πρωτότυπο. Νομίζω ότι και σ' αυτούς αρέσει. Έχω μάλιστα την εντύπωση ότι αν και στη διδασκαλία των αρχαίων Ελληνικών χρησιμοποιούνταν πού και πού μερικά μαθηματικά κείμενα που έχουν γλώσσα σαφή, απλή και λιτή και το μάθημα θα εμπλουτιζόταν και η στάση αρκετών μαθητών θα επηρεαζόταν θετικά.

Λ.Σ.

Συμμερίζετε τις απόψεις του Γκετζ για τη δημιουργία και την εξέλιξη των Μαθηματικών στην αρχαία Ελλάδα;

T.M.

Ο Γκετζ, στο *Θεώρημα του Παπαγάλου*, αναφέρει ότι «...τα μαθηματικά γεννήθηκαν στην Ελλάδα επειδή οι Έλληνες αγαπούν το διάλογο». Πιο κάτω εξηγεί ότι οι μεγάλοι Έλληνες μαθηματικοί δεν ήταν ούτε σκλάβοι ούτε κρατικοί υπάλληλοι όπως οι Βαβυλώνιοι και οι Αιγύπτιοι γραφείς. «Οι Έλληνες διανοητές ήταν ελεύθεροι άνθρωποι, όφειλαν όμως να υπερασπιστούν την άποψή τους μπροστά στους συναδέλφους τους». Συμμερίζομαι απόλυτα την άποψή του που άλλωστε συμφωνεί και με τη θέση του μεγάλου Γκέοργκ Κάντορ: «η ουσία των μαθηματικών είναι η ελευθερία».

Λ.Σ.

Όταν ο μεταφραστής δεν συμφωνεί δεν μεταφράζει ή παραθέτει με υποσημείωση και την άλλη άποψη;

T.M.

Όταν μεταφράζεις ένα βιβλίο αποδίδεις με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στη γλώσσα σου το κείμενο του συγγραφέα, δεν ανοίγεις «διάλογο» μαζί του μέσω των υποσημειώσεων. Ας μη λησμονούμε ότι και το μεταφρασμένο βιβλίο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα του, όχι του μεταφραστή. Αν έχω ριζικές διαφωνίες με κάποιο βιβλίο απλώς μεταφράζω κάποιο άλλο. Αν πάλι υπάρχουν μικροδιαφορές ή αντιρρήσεις σε κάποιο λάθος που ενδεχομένως έχει ξεφύγει του συγγραφέα το συζητώ μαζί του. Με πολλούς από τους συγγραφείς που έχω μεταφράσει είχαμε πολύ δημιουργική συνεργασία, μερικοί μάλιστα ενσωμάτωσαν κάποιες παρατηρήσεις μου στη δεύτερη έκδοση του πρωτοτύπου τους.

Είναι γεγονός ότι προσθέτω πολλές υποσημειώσεις στα βιβλία που μεταφράζω αυτές όμως είναι ενημερωτικού χαρακτήρα και απαιτούνται κυρίως όταν το πρωτότυπο κάνει αναφορές σε πράγματα που ενώ είναι γνωστά στο κοινό που απευθύνεται το πρωτότυπο είναι για τον Έλληνα αναγνώστη άγνωστα. Για παράδειγμα η *Απόδραση από το χρόνο* του Γκρέγκορι Μπένφορντ – ένα από τα ωραιότερα μυθιστορήματα που έχω μεταφράσει – απαιτεί από τον αναγνώστη γνώσεις της σύγχρονης ιστορίας των ΗΠΑ. Χρειάστηκε λοιπόν να προσθέσω πολλές υποσημειώσεις αυτού του τύπου.

Λ.Σ.

Η συνεργασία σας με τον Ντενί Γκετζ πώς προέκυψε;

T.M.

Με τον ιδιοκτήτη των εκδόσεων Πόλις είχαμε γνωριστεί στα φοιτητικά μας χρόνια στο Παρίσι. Όταν πήρε τα δικαιώματα του Θεωρήματος του παπαγάλου και διαπίστωσε ότι οι συνηθισμένοι συνεργάτες του δίσταζαν να το αναλάβουν λόγω των μαθηματικών που περιέχει ο κ. Γκιώνης απευθύνθηκε σε μένα. Το διάβασα, ενθουσιάστηκα και το ανέλαβα. Στη συνέχεια, γνωρίστηκα και με το συγγραφέα, ήπιαμε μια δυο φορές κρασί, γίναμε φίλοι. Αργότερα οι εκδόσεις Ψυχογιός είχαν την καλοσύνη να μου εμπιστευθούν και το τελευταίο του μυθιστόρημα, *Τα αστέρια της Βερενίκης*.

Λ.Σ.

Είναι ελληνολάτρης ή απλά αντλεί το υλικό του από τον ελληνικό πολιτισμό;

T.M.

Ο Γκετζ αγαπά γνήσια και ανυπόκριτα την Ελλάδα και θαυμάζει τον Ελληνικό πολιτισμό. Γνωρίζει σε βάθος την αρχαία Ελληνική ιστορία αλλά του αρέσει πολύ και η σύγχρονη Ελλάδα.

Λ.Σ.

Μεταφράσατε από τα Γαλλικά;

T.M.

Μετά το Θεώρημα του παπαγάλου, που μετέφρασα από τα Γαλλικά, αρκετοί εκδοτικοί οίκοι με τίμησαν με την εμπιστοσύνη τους αναθέτοντάς μου μεταφράσεις από τα Γαλλικά και τα Αγγλικά.

Λ.Σ.

Πιστή η όμορφη;

T.M.

Αυτό σηκώνει κουβέντα. Πιστεύω ότι ο κάθε αναγνώστης, διαβάζοντας ένα βιβλίο στην ουσία το ξαναγράφει, δημιουργεί μια δική του εκδοχή, το φιλτράρει μέσα από τη δική του ιδιοσυγκρασία, τις δικές του προσλαμβάνουσες παραστάσεις. Ο μεταφραστής οφείλει να αποφύγει, όσο είναι δυνατό, να κάνει κάτι τέτοιο. Όμως με τον όρο «πιστή» εννοούμε αναγκαστικά μια άχαρη, λέξη προς λέξη μετάφραση. Πιστή είναι η μετάφραση που θα καταφέρει να αποδώσει το πνεύμα και το ύφος του συγγραφέα πιο πολύ κι από το κείμενό του. Και τότε η πιστή μπορεί να είναι και όμορφη.

Λ.Σ.

Ο Αμος Οζ είπε κάποτε πως η μετάφραση είναι ένα έργο που γράφτηκε για πιάνο και παίζεται από βιολί. Σχολιάστε μου αν θέλετε αυτή την άποψη.

T.M.

Αυτή είναι η καλή εκδοχή. Υπάρχει και χειρότερη. Μια σύνθεση που έχει γραφτεί από τον Mozart και παίζεται από τους Metallica.

Λ.Σ.

Σίγουρα κάποιος δεν θα μάθαιναν ποτέ τίποτα αν δεν μεταφράζονταν ορισμένα έργα...

T.M.

Σίγουρα.

Λ.Σ.

Υπάρχει περίπτωση η μετάφραση να είναι καλύτερη από το πρωτότυπο;

T.M.

Όχι! Σε μια τέτοια περίπτωση δε θα ήταν μετάφραση του συγκεκριμένου πρωτοτύπου

Λ.Σ.

Το στίγμα του μεταφραστή μπορεί να εξυψώσει ή να κοντύνει το πρωτότυπο;

T.M.

Φοβάμαι πως πολύ πιο εύκολα μπορεί να το κοντύνει παρά να το εξυψώσει.

Λ.Σ.

Ο Πλάτωνας έχει πει πως τα Μαθηματικά θα πρέπει να διδάσκονται με προβλήματα. Η μαθηματική λογοτεχνία έχει θέση στην εκπαίδευση σήμερα; Βλέπετε κάποια χρήσιμη αξιοποίηση των αφηγηματικών Μαθηματικών στην εκπαίδευση;

T.M.

Πιστεύω ότι η «μαθηματική λογοτεχνία» μπορεί να παίξει το ρόλο της γέφυρας ανάμεσα στα μαθηματικά και την υπόλοιπη πολιτιστική δραστηριότητα. Η παιδεία έχει πολλά να κερδίσει με τη δημιουργική ενσωμάτωση των αφηγηματικών μαθηματικών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτός είναι και ο λόγος που με τον Απόστολο Δοξιάδη και κάποιους άλλους φίλους, έλληνες και ξένους, δημιουργήσαμε την ομάδα Θαλής και Φίλοι. Τον

περασμένο Ιούνιο οργανώθηκε ένα μεγάλο διεθνές συνέδριο με τίτλο «Μαθηματικά και Αφήγηση» στο οποίο κορυφαίοι μαθηματικοί, λογοτέχνες, ιστορικοί, φιλόσοφοι, δημοσιογράφοι απ' όλο τον κόσμο ασχολήθηκαν με τις διαφορετικές όψεις του θέματος. Από το Σεπτέμβριο ξεκινήσαμε, σε συνεργασία με τους συμβούλους μαθηματικών του Πειραιά, ένα πιλοτικό πρόγραμμα εισαγωγής των αφηγηματικών μεθόδων στη μαθηματική εκπαίδευση. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μια σειρά διαλέξεων με μαθηματικό αντικείμενο αλλά με αφηγηματικό χαρακτήρα που προσπαθούμε να είναι προσιτές στο ευρύτερο δυνατό κοινό. Το κύριο όμως στοιχείο του είναι η πρόταση για δημιουργία λεσχών ανάγνωσης μαθηματικού βιβλίου. Προτείνουμε στους εκπαιδευτικούς να οργανώσουν, σε εθελοντική βάση, ομάδες μαθητών που διαβάζουν μαζί και συζητούν ένα μαθηματικό βιβλίο και προσπαθούμε να τους προσφέρουμε τη στήριξη που ενδεχομένως χρειάζονται (βιβλιογραφία, πρόσθετο πληροφοριακό υλικό κλπ) για να οργανώσουν δραστηριότητες γύρω από αυτή την ανάγνωση. Το Σαββατοκύριακο 16 με 18 Ιουνίου θα οργανώσουμε στην Αθήνα ένα συνέδριο με τίτλο «Παράλληλοι δρόμοι: αφηγηματικές τέχνες και μαθηματικά». Ακόμα την εβδομάδα 3 με 8 Ιουλίου θα οργανώσουμε στην Πάρο ένα εργαστήριο δημιουργικής ανάγνωσης μαθηματικού βιβλίου με τίτλο «Ιστορίες αγνώστων». Και οι δυο εκδηλώσεις απευθύνονται πρωτίστως, όχι όμως αποκλειστικά, σε όσους ενδιαφέρονται για τη μαθηματική εκπαίδευση.

Λ.Σ.

Πιστεύετε ότι αυτό που έγινε με τα βιβλία του Γκετζ και του Δοξιάδη θα έχει συνέχεια;

T.M.

Ήδη έχει μεγάλη συνέχεια. Κυκλοφορούν σήμερα πάνω από 200 βιβλία που επικαλούνται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τον τίτλο «μαθηματική λογοτεχνία». Πολλά από αυτά είναι εξαιρετικά και αρκετά έχουν μεταφραστεί στα Ελληνικά.

Λ.Σ.

Είναι κριτήριο η εμπορικότητα για μια τέτοια άνθηση;

T.M.

Όχι, δεν είναι κριτήριο, αφού η εμπορικότητα δε συμβαδίζει πάντα με την ποιότητα. Είναι όμως ένδειξη του ενδιαφέροντος του κόσμου για τέτοιου είδους αναγνώσματα. Από αυτή την άποψη η εμπορική επιτυχία αυτών των «παραμαθηματικών» βιβλίων αποτελεί ένα ιδιαίτερα ενθαρρυντικό στοιχείο.

Λ.Σ.

Τα άρθρα σας για τα μεγάλα και τα ανοιχτά μαθηματικά προβλήματα στις εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας στην χώρα μας σε ποιους τα απευθύνετε; Έχουν την απήχηση που περιμένετε;

T.M.

Όταν δημοσιεύω ένα άρθρο σ' ένα έντυπο ευρείας κυκλοφορίας, έχω πάντα τη φιλοδοξία ότι θα ενδιαφέρει όλους τους αναγνώστες αυτού του εντύπου. Φυσικά αυτό δεν είναι πάντα εφικτό. Έχω ωστόσο την εντύπωση, από αντιδράσεις, προφορικές και γραπτές, ότι δεν περνούν τελείως απαρατήρητα.

Λ.Σ.

Πιστεύετε ότι η μαθηματική παιδεία στη χώρα μας είναι στη σωστή κατεύθυνση; Γιατί οι έρευνες μας τοποθετούν στην ουρά;

T.M.

Σίγουρα υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να γίνουν για τη βελτίωση της μαθηματικής παιδείας – όπως άλλωστε και της παιδείας γενικότερα - στη χώρα μας. Τα αναλυτικά μας προγράμματα θέλουν σίγουρα εκσυγχρονισμό, τα βιβλία μας, με πρώτη τη Γεωμετρία Α και Β Λυκείου είναι άθλια, χρειάζεται να ληφθεί ειδική μέριμνα τόσο για τους μαθητές που υστερούν όσο και για τους μαθητές με ιδιαίτερες μαθηματικές δεξιότητες. Δεν ξέρω αν οι έχοντες τη δυνατότητα λήψης και υλοποίησης αποφάσεων έχουν τη θέληση ή και την ικανότητα να κάνουν κάτι. Ξέρω όμως από την ενθουσιώδη ανταπόκριση που είχαμε στις πρωτοβουλίες του Θαλής και Φίλοι ότι η μεγάλη μάζα των μαχόμενων μαθηματικών έχουν και τη διάθεση και το ενδιαφέρον να εργαστούν προς αυτή την κατεύθυνση. Από την άλλη μεριά μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι το μέσο επίπεδο της δευτεροβάθμιας μαθηματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι σαφώς ψηλότερο από αυτό χωρών όπως οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία.

Λ.Σ.

Σας ευχαριστώ.

T.M.

Κι εγώ σας ευχαριστώ για τις πολύ ωραίες ερωτήσεις σας.

ΠΗΓΗ: <http://users.forthnet.gr/agn/istam/>